

Gimnazija „Vuk Karadžić“ Trstenik

SEMINARSKI RAD

iz Istorije

Tema:

Srpsko carstvo

Profesor:
Gordana Antić

Učenici
Branislav Arsić
Ognjen Arsić

Trstenik, 2022.

UVOD

Srpsko carstvo je srpska srednjovekovna država koja je postojala sredinom 14. veka. Formalno srpska srednjovekovna država postala je carstvo kada se kralj **Stefan Dušan** proglasio za **cara**¹ u Seru, krajem **1345.** godine, mada se težnje ka ovoj tituli javljaju još od početka velikih osvajanja vizantijskih teritorija početkom Dušanove vladavine. Srpsko carstvo prestalo je da postoji smrću **Stefana Uroša V**, decembra 1371. godine.

Srpsko carstvo bilo je po teritoriji najrasprostranjenija srpska srednjovekovna država. Dušanova osvajanja došla su kao vrhunac jačanja **Nemanjičke države** koja je svoj primat na Balkanskom poluostrvu potvrdila bitkom kod Velbužda 1330. godine. Nezadovoljna srpska vlastela, željna novih poseda, zbacila je s vlasti Stefana Uroša III Dečanskog i na vlast dovela njegovog sina Stefana Dušana. Vlastela će biti i glavni pokretač osvajачkih poteza srpskog kralja, ali će ona i doći kao posledica promene državne ideologije i uspona na hijerarhiji

država koja je počela još od vremena Stefana **Uroša II Milutina**. Dušanova smrt onemogućila je da se novoosvojeni prostori učine sastavnim delom nemanjičke države, te je nakon njegove smrti otpočeo raspad Srpskog carstva koji će skončati smrću njegovog naslednika Uroša, čime je ujedno svršena vladavina Nemanjića u srpskoj srednjovekovnoj istoriji.

Povlačenje velikog domestika **Jovana Kantakuzina** u Didimotiku i proglašenje za cara (oktobar 1341) označilo je izbijanje novog građanskog rata. Kantakuzin je 1342. godine bezuspešno pokušavao da stupi u kontakt sa Dušanom koga je poznao još od 1336. godine kada je prisustvovao još jednom sastanku srpskog kralja i cara Andronika. Sa Dušanom je stupio u kontakt preko **Jovana Olivera** i njegovog brata Bogdana. Sastanak je održan u Prištini jula 1342. godine. Pregovori su okončani sklapanjem saveza protiv **Ane Savojske** i **Aleksija Apokavka**. Dogovoreno je da svako zadrži ono što osvoji.

Srpski odredi učestvuju u napadu na Ser 1342. godine. Predvodio ih je Jovan Oliver i vojvoda Vratko. Jovan ga napada i sledeće godine. Međutim, ne uspeva da ga osvoji. Pokreti Dušanovih trupa su 1342/3 godine bili usmereni ka Albaniji. Kralj osvaja Berat, Kanin i Kroju. Sem Drača koji je bio pod Anžujcima, Dušan je osvojio celu Albaniju. Osvaja i tvrđave južne Makedonije: Voden, Kostur, Hlerin. Početkom 1343. godine zauzima oblasti istočno od Vardara, zajedno sa tvrđavom Melnik. Osvajanjima vizantijskih gradova Dušan je pridavao veliki značaj što se vidi i u tituli koju je nosio. U to vreme dolazi do prekida veza sa Kantakuzinom koji nove saveznike pronalazi u Turcima. Raskid je označen Kantakuzinim zauzimanjem Verije za koju je i Dušan bio zainteresovan.

¹ Najveća titula

Proglašenje Srpskog carstva

Srpska vojska je osvojila grad Ser 25. septembra 1345. godine. Osvojena je i Halkidika, uključujući Svetu goru Atonsku. Uvidevši da je Vizantijsko carstvo oslabilo, Dušan odlučuje da na ruševinama Vizantije podigne imperiju jednog mladog naroda punog snage. Nakon svih osvajanja Stefan Dušan je odlučio da se proglasi za cara. Sklopio je dogovor sa Svetom gorom, koja je vizantiskog cara oduvek smatrala za svog jedinog i legitimnog vladara. Svetogorski Protat je odlučio da se Dušanovo ime spominje u svim molitvama posle imena vizantijskog cara Jovana V. Za uzvrat, Dušan se obavezao da će poštovati autonomiju Svete gore. Kralj Stefan Dušan se proglasio za cara oko Božića (25. decembra 1345.) u gradu Seru. Prema ustaljenim običajima carigradski patrijarh je krunisao careve na Istoku, a papa careve na Zapadu. Pošto se nije mogao nadati da će ga iko od ove dvojice krunisati, srpska arhiepiskopija je uzdignuta na rang patrijaršije. Arhiepiskop Joanikije je postao prvi srpski patrijarh.

Stefan Dušan je krunisan za cara Srba i Grka na Uskrs (16. aprila 1346.) u Skoplju. Krunisanje su obavili srpski patrijarh Joanikije i trnovski patrijarh Simeon. Obrazloženje za ovaj postupak car Dušan je našao u učenju hrišćanske crkve. Sve što je nekada Gospod darovao prvom hrišćanskom caru, Konstantinu Velikom, prešlo je u Dušanove ruke. Misli se na zemlje i velike gradove „grčkog carstva“. Dušanova titula sada je glasila: Voljom Božjom, Blagoverni i Hristoljubivi car Srbijem i Grkom i zemlje pomorske i svemu disu (zapadu).

Kantakuzin je uspeo da 1347. godine postane vizantijski car. On kao i svi učenici Grci Dušana naziva „srpskim kraljem“, jer je smatrao da je u hrišćanskoj vaskrsenosti jedini car – vizantijski car. Međutim, na Istoku je već od ranije postojao bugarski car, mada se njegova titula na zapadu tretirala kao kraljevska. Protiv novostvorene Srpske patrijaršije bila je Carigradska patrijaršija, čiji su mnogobrojni posedi priključeni Srpskoj crkvi. Carigradski patrijarh Kalist je, podstaknut od cara Jovana VI Kantakuzina, bacio anatemu na cara Dušana, patrijarha Joanikija i sve srpsko sveštenstvo i isključio ih iz zajednice pravoslavnih hrišćana (1350.). Sama anatema bila je više političke nego verske prirode što se vidi iz činjenice da je bačena par godina posle dušanovog krunisanja za cara. Ova anatema je skinuta za vreme kneza Lazara 1375. godine. Dušan je za svog savladara odredio sina Uroša i dodelio mu titulu kralja. Dušan je, kao car, dodeljivao titule i zvanja. Despoti su postali: Dušanov polubrat Simeon (Siniša), brat carice Jelene Jovan Asen, potom Jovan Oliver i Ivaniš Berislavić. Sevastokratori su postali: muž Dušanove sestre Evdokije Dejan, otac Vuka Brankovića Branko Mladenović. Kesari su postali: Grgur Golubić, Dušanov vojskovođa Preljub te Voihna.

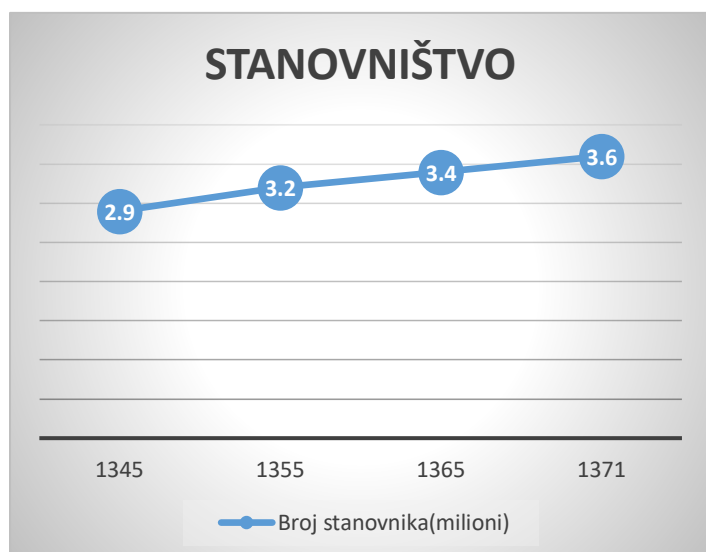
DUŠANOVO CARSTVO

Jovan Kantakuzin je februara 1347. godine ušao u vizantijsku prestonicu. Mlađi Jovan postao je Kantakuzinov savladar. Završetak građanskog rata nije odgovarao Dušanu. Kantakuzin mu je poslao izaslanike koji su mu se najpre zahvalili za raniju pomoć, a potom su zatražili da Carstvu vrati gradove koje je osvojio. Dušan mu nije ni odgovorio na poruke. Carev sin, Matija Kantakuzin, samostalno je ovladao teritorijom od Didimotike do Hristopolja i 1347. godine pustošio oblasti pod srpskom vlašću. U to vreme je epidemija kuge, poznatija kao „Crna smrt” pogodila i Srbiju kao i veliki deo Evrope. Dušan je to vreme proveo na Svetoj Gori.

Među mnogobrojnim žrtvama kuge bio je i Kantakuzinov pristalica, namesnik Epira i Tesalije, Jovan Anđel. Dušanova vojska posela je Jovanove oblasti. Velikaši Tesalije prihvatili su Dušanovu vlast bez otpora. Na čelo ovih oblasti Dušan je postavio kesara Preljuba. U Epiru je za namesnika postavljen Dušanov brat, despot Simeon sa sedištem u Arti, nekadašnjoj prestonici Epirske despotovine. Sa centrom u Valoni, Albanijom je vladao caričin brat Jovan Asen Komnin. Kantakuzinu je od evropskih teritorija ostao samo Carigrad sa okolinom jer ni Solun nije prihvatao njegovu vlast (od 1348). Dušan je mogao da tvrdi da je osvojio pet šestina Vizantijskog carstva. Sa Mletačkom je pregovarao o osvajanju samog Carigrada.

Dušan je 1350. godine zaratio protiv bosanskog bana Stefana II Kotromanića. U pohodu na Humsku zemlju dopro je do Krke, ali se morao vratiti zbog iznenadnog napada Jovana Kantakuzina na Makedoniju. Kantakuzin je ovladao Solunom i otpočeo sa osvajanjem Makedonije. Mnogi velikaši prišli su Kantakuzinu. Zauzeo je Voden. Preljub je odbio Kantakuzinove napade na Tesaliju. Za vreme Kantakuzinovih napada na Ber, Voden i Serviju, patrijarh Kalist je doneo odluku o izopštenju srpskog cara Dušana, patrijarha Joanikija i ostalih arhijereja što je dovelo do dugogodišnjeg crkvenog raskola između dve patrijaršije.

Današnje države koje bi Srpsko carstvo obuhvatalo:

- Srbija
- Crna Gora
- BiH
- Albanija
- Grčka
- Bugarska
- Makedonija

Car Dušan se nije mnogo obazirao na izopštenje, koje je bilo izrečeno sa zakašnjenjem od četiri godine, što je bio jasan pokazatelj da je ta odluka imala političku osnovu. Posledice izopštenja i raskola osetile su se tek po Dušanovoj smrti. U međuvremenu, Dušan je za legitimnog cara prihvatio Jovana Paleologa. U bici kod Didimotike 1352. godine sukobile su se vojske srpskog i bugarskog vladara i Paleologa sa jedne i Turaka i Kantakuzinovich snaga sa druge strane. Brojnija turska vojska odnela je pobjedu.

Nakon ovog poraza, Dušan je u Avinjon poslao dvorskog sudiju Božidara, Grka Nestonga i Kotoranina Damjana da sa papom pregovaraju o organizovanju krstaškog rata. Kao predvodnik krstaške armije, Dušan je bio spreman da papu prihvati za duhovnog oca svih hrišćana što mu i nije bilo teško zbog raskola srpske i vizantijske crkve. Poslanstvo se vratilo neobavljenog posla. Neprijateljstvo sa ugarskim kraljem Ludovikom onemogućilo je ozbiljnije uspehe. Dušan je umro 20. decembra 1355. godine.

DUŠANOV ZAKONIK

Nastojeći da se u svemu ponaša kao pravi car, Stefan Dušan je razvio i široku zakonodavnu delatnost. Dušanov zakonik vrhunac je ovih nastojanja. Zakonik se, po uobičajenoj numeraciji, sastoji od 201 člana. Donet je na saboru vlastele i crkvenih velikodostojnika, održanom na Vaznesenje 21. maja 1349. godine u Skoplju (135 članova), i dopunjen je na saboru održanom 31. avgusta 1354. godine u Seru (66 članova). Zakon je usvojen sa ciljem da se srpska država uredi propisima koji bi važili za celo carstvo i podjednako za sve podanike. U zakoniku se car Dušan deklarise kao pravoslavni car, zaštitnik i čuvar vere, branilac od jeretika i kome je pripadalo pravo da upravlja i crkvenim poslovima. Dušanov zakonik (u starim prepisima se naziva Zakon blagovjernago cara Stefana) je, uz Zakonopravilo svetog Save, najvažniji zakon (ustav) srednjovekovne Srbije. Dušanov zakonik je urađen na temeljima Zakonopravila. U nekim članovima car Dušan direktno upućuje na Zakonopravilo (članovi 6, 8, 11, 101, 109 i 196). Jedna trećina Zakonika je urađena po ugledu na odgovarajuće

propise vizantijskog prava. Velika je sličnost članova 171 i 172 Zakonika (koji propisuju nezavisnost sudstva) sa delovima iz vizantijskog zbornika Vasilike (knjiga VII, 1, 16-17), koje su bile vizantijska prerada Justinijanovog zbornika.

Prvih 38 članova posvećeno je crkvi, zatim slede odredbe koje se odnose na povlastice vlastele i slobodnih ljudi i njihove dužnosti, a potom odredbe koje govore o obavezama zavisnog stanovništva, sebara (kmetovi i zemljoradnici). U nastavku dolaze odredbe o sudstvu, o kaznama za različite vrste krivičnih i drugih prestupa. Dušanov zakonik je sadržao 201 član (prema izdanju Stojana Novakovića iz 1898. godine),[36] ali se, u zavisnosti od sačuvanog prepisa, sastoji od 135 do 201 člana. Zakonik sačinjava jedinstvenu pravnu celinu zajedno sa dva vizantijska pravna akta: Zakon cara Justinijana (Justinijanov zbornik) i skraćena Sintagma Matije Vlastara.

Vladari Srpskog carstva	Godine vladavine
Dušan	1346 - 1355
Uroš	1355 - 1371

SADRŽAJ

UVOD	2
Srpsko carstvo	2
Proglašenje Srpskog carstva	3
<i>DUŠANOVO CARSTVO</i>	4
DUŠANOV ZAKONIK	5
LITERATURA	7

LITERATURA

https://sr.m.wikipedia.org/sr-ec/%D0%A1%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%BE_%D1%86%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE

<https://shtreber.com/srpsko-carstvo-i-vizantija>